

Piimäkuu
29. päiv
2023

Nummör
13 (541)

Leht mass 0,80 €

UMƏ LEHT

V A N A - V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Kauksi Ülle: võtami kõnõlõmisõ suvõ!

Kae lk 2

Suvõvõrokõnõ Kaumanni Tõnis ehitamisest ja inemises kasumisõst

Kae lk 3

Kuis üts huss haina- tegijit hildüt

Kae lk 4

9 771406 1922005

Teküs võidupühä. Mõnistõ rühmä nuurkotkil ja kodutütril olf 23. piimäkuul teküs võidupühä. Leimi uma tegemispunktiga üten Rõugõn peetül maakaitsepääväl. Mi rühmä esindüs sai saata ka presidendi saadõtu võidutulõ tuumist Villändi paraadilt Võrumaalõ. Õdagupoolõ kävemi viil uma paikkunna mälestüsmärke man. Pildi pääl mälestäs mi väiku esindüs Eesti Kodu mälestüskompleksin mõtsavelli ja näide tugõjiti.

PAZUHANITŠI ROMETI jutt ja pilt

Perimüstandsu festival püürd üü ja päävä pää pääle

RAHMANI JAN

**Üüpäiv tüüpäiv – niimuudu
või üldä timahavadsõ Võro
perimüstandsu festivali
kotsilõ, kon pia kõik tege-
mise proovitas üte üüpää-
vä sisse är mahuta.**

Festivali programmijuht Mähari Kadri seletäs, et ot-sus tetä festival üte üüpäävä seen tull tuuperäst, et festi-vali vahtsõ noorõ juhi taht-sõva alustusõn pido kõrral-damistõ sisse ellä. Lisas om mitmõpäävälidse festivali kõrraldamist tagasi hoitnu maailma poliitilinõ olukõrd: tõisi riike rühmä ei julgu sõa peräst pallo reisi.

A mõni vällämaa-rühm jõud seogi kõrd festivalilõ. «Omna tulõman bretooni, kiä oppasõ ummi tandsõ. Tulõva lätläse uma toreda ansambliga, näidega üten tandsimi lätõ perimüstand-sõ. Lisas tulõ Leedu lõõdsavirtuoos Marma Vilus, kiä kõnõlõs lõõdsaseminäril Leedu lõõtsast ja mäng tand-sus. Olõmi üten kutsnu ka paikligu udmurdi, kiä eläse Tālna, a tulõva oppama udmurdi tandsõ,» kõnõlõs Mähari Kadri.

Peris suur hulk om tulõman Eesti tandsurühmi, noidõ hulgan tunnõtumba rahvatandsurühmä Tuurit-Tuuri ja Leigarid.

Päält tandsu om programmin tähtsä kotussõ pääl lõõdsamäng ja peetäs maa-ha kombõperine lõõtspilli võikimängmine. Süvembält saa lõõtspilliga tutvust tetä

RAHMANI JANI PILT

Võro perimüstandsu festivali programmijuht Mähari Kadri.

väikul seminäril, kon lisas Leedu lõõdsamehele näütäs Võromaa Teppo lõõtsa ja mängmiskombit Ojasaarõ Toomas.

Midä tähendäs Võro perimüstandsu festival tandsurahva jaos? «Mullõ paistus egä aasta kõrrast inämb, et Eesti tandsurühmä omma seo sündmüse hindä jaos löüdnü. Meil om väega pallo tandsurühmi, kiä käävä joba mitmõndat aastat ja ütles, et tan om väega hää, esiki parõmb ku mõnõl vällämaa-festivalil. Noid tandsurühmi, kiä ei olõ viil mi mano jõudnu, om veidü,» löüd Mähari Kadri.

Peris 24 tunni kõrrast tandsurahvas iks seokõrd tandsma ei piä. Vahepääl omma ka kont-sõrdi ja jutujalutuskäugi. Ja

nigu õks, peetäs liinaulitsidõ pääl laata. Timahava om vaht-sõnõ tuu, et keskliinan om üts uulidsajupp tettü söögiuulitsas. «Mi murõ om joba pikembät aigu tuu, et festivali aol tulõ liina hulga võõrit inemiisi ja nä omma olnu tsipa nõvvulda, et söögikotussõ omma täüs. Nä omma hädän olnu, et ei olõ saanu kohegi istma ja süümä minnä. Seo aasta olõmi seo lahendanu niimuudu, et teemi söögiuulidsa Jüri uulidsa lõigu pääle Vabadusõ uulitsast kooni Tarto uulitsani. Sinnä om kirja pandnu ütsjago põnõvit söögi-tegijit.»

Kuigi festivali vallatege-mine ja lõpõtus omma seo-kõrd väega varra hummogu, päävännõsõmisõ aigu, julgustas

Mähari Kadri rahvast noist ossa võtma, selle et plaanin om hulga põnõvit tegemiisi. Festivali vallategemisel loetas ette «Kalõvipoiga», tandsitas, kullõldas Sepä Silveri hummoguüminät ja Treieri Märdi juttu. Lõpõtusõl süvväs pannkuukõ. «Meil om festivali pääliku Möldri Kerttuga väiku plaan kah, kuis mi meelütämi rahvast hummoguni vasta pidämä, a tuud mi viil vällä ei ütles,» jääs Mähari Kadri salatsõs.

Timahavanõ Võro perimüstandsu festival «Õõst õhe» peetäs 8. hainakuu päävännõsõmisõst 9. hainakuu päävännõsõmisõni. Ligembät teedüst saa kodolehe voru-folkloor.ee päält.

Põlvani tulõ 8. hainakuul lõõdsapido Harmoonika

UL

**Timahavanõ suur Põlva
lõõdsapido Harmoonika pee-
täs 8. hainakuul Indsikurmun.**

Püüne pääl astva üles laulva lõõtspillimehe üle Eesti. Näta saa Eesti lõõtspilli kuund-orkestrit, lõõtspillimihi laulu-ansambli, vabariigi pillimehe avvonime saanut Araku Marti-nit ja Ubina Juhanit. Rahva ette tulõ Tartese Heino ja sõpru ansambli.

Üten tegevä pillimehe Saksa-maalt ja Austriast, tujjo loova rahvatandsja.

Lauluga astus timahavad-sõl pidol üles Lehtlaanõ Boris, päält timä viil Põlvast peri laulja Värtoni Kätlin üten tütre Minna Mariega. Pido lavastas Mäeotsa Ain ja pidoliisi tujjo hoit üllen Oja Piitre.

Inne lõõdsapido om Põlva keskplatsi pääl Hurda Jakobi nimeline rahvussüüke festival. Pääle pito om simman, kon ast üles ansambli Kõhukesed.

Põlva liin kuulutõdi Eesti lõõdsapääliinas 2015. aastagal. Riikevahilõlinõ lõõtspilli-pido Harmoonika om lõõdsapääliina egäaastaganõ kõgõ tähtsamb sündmüs.

PILT PÕLVA VALLAVALITSUSÕ PILDIKOGOST

Pilt minevääastagadsõst Harmoonika pidost.

Võro Instituut ots

HÄÄD INEMIST VÖRO KEELE JA KULTUURI OPPUSÕLÕ HUU ANDMISÕS

Vana-Võromaa koolõn.

Uma väe ni tarkusõga saat olla nõvvuandjas võro keele oppajilõ, avita kokko säädi võro keele opimatõrjalõ ja olla kamban koolilatsilõ võigõluisi kõrraldamisõl.

Tüü passis inemisele, kiä

- mõist võro kiilt, eesti kiilt ja mõnt võõrkiilt;
- om opnu korgõmban koolin oppajaammõtit vai om saanu korgõmba koolitusõ keele-kultuuri ala pääl;
- om vallalidsõ meelega ja mõist inemiisiga läbi kävvü;
- julgus suurõlt mõtõlda ni uma mõttõ ello viia;
- tund parhillast kooliello kõrraldust.

Kasus tulõ, ku olõt jo tulva kõrraldustüuga vai olõt pidänü mõnt kammandaja-ammõtit.

Mi man saat

- anda mano väke Vana-Võromaa erierälidse kultuuriperandüse püsümisele;
- tetä ainukõrdsõtt tüüd;
- oppi mano vahtsõt tiidmisi;
- olla osalinõ võrokõisi kogokunna ummamuudu ettevõtmisiin;
- palka 1600 eurot kuun.

Tüüga saa pääle naada 15.08.2023

Tüü tahtja piäsi hindäst teedä andma ildampa 17.07.2023.

Oodami seos tärimis:

- kirotõdut avaldust;
- ülekaehust seenidest eloküügist;
- dokustaadõ haridusõ kotsilõ;
- kirotõdut luku, mille tahat seod tüüd tetä ja kuis piäsi võrokeeline oppus su meelest koolõn kõümä;
- teedüst tuu kotsilõ, midä hindä man viil kität.

Dokustaadi tulõ saata e-postiga wi@wi.ee vai postiga: Võro Instituut, Tartu 48, 65609 Võro.

Teedüst saa mano küssü:

Kuuba Rainer, 5645 1444, rainer.kuuba@wi.ee.

M Ä R G O T U S

Võtami seo suvi ette uma keele kõnõlõmisõ! Kõnõlõmi maalõ tulnu latsi, latsõlatsi, küläliisi ja sõpruga, selle et kiil nakkas sis külge, ku tedä kõnõldas.

Kõnõlõminõ ei massa midägi

KABUNA KAILE PILT

KAUKSI ÜLLE,

kiränik, võrokõisi kongressi vanõmbidõ kogo päävanõmb

meelütõdäs rändrahvas muutuma, a nii mi kaotami uma keele ja meele, kodu ja mälu ni olõmi õnnõ mutrikõsõ kellegi raha-massina seen.

Võro keele muistidsõ ilo ja huu tagasisaamisõs om vaia inämb kõnõlda, oppi ja opada. Kirota, laulda ja tukõ. Haridusministeerium om lubanu hää silmäga kaia võro keele inämbät tarvitamist koolõn. Riigikogo Kagu-Eesti tugi-rühmä iistsaisus lubasi olla miika võro keele avvu sisse tagasi tuumisõl.

A kõgõ tähtsamb, odavamb ja lihtsamb om iks kõnõlõminõ. Seen, ku haridusveski jahvatasõ ja kooli egän astmõn jõud võro keele tunn ainõkavva, seeni, ku egän latsiaian om ka keelepesä vai võrokiilne ispirühm, tulõ noil, kiä mõistva, väsümäldä kõigiga kõnõlda. Latsiga, latsõlatsiga, küläliisiga, sõpruga. Esieranis noidõga, kiä omma Võromaalõ elämä tulnu ja tahtva taad kiilt är oppi. Ja ku kedä muud käeperi olõ-õi, kõnõlgõ vai pini-kassiga. Helistä saa kah. Kiil nakkas külge, ku tedä kõnõldas.

Käve ildaaigu uma rahvalaulurühmaga Sitsiilian. Kolm päivä ollimi kotusõ pääl. Sää es olõ koskil ütteri inglüskiilset silti, müüjä kõnõli itaalia keelen, osa viil kotusõpäälst muudu vanaperätselt. Hotelli lavvatüütäjä mõistsõ inglüskeeli numbriist arvu saia. Tuu kolmõ päävaga saimi kõik läbi itaalia keele tsukõlusõ mere-sinidse mere veeren Letojanni külän. Nii et kõnõlõminõ om kõgõ tähtsamb.

Hää rahvas, võrokõsõ paiga pääl ja ulgumaiõl, liinun ja liinu veeren, mõtsan vai langi kõrval – võtami kõnõlõmisõ suvõ! Võro instituut om valmis tennä ja uma kodolehe pääle üles pandnu eesti-võro ja võro-eesti sõnaraamadu – säält saat miilde tulõta unõhtõduid sõnnu vai vahtsits oppi.

Võro instituudin Võro liinan (Tartu uulits 48) om saia ka tiidusraamatit, latsiraamatit, tüüvihkõ latsi oppamisõs, lugõmikkõ, tsõõrikplaatõ. Noid saa toes pruuki. Valmistumi sügüses. Sis tahami latsiaidult ja koolõlt inämb võro kiilt latsilõ, otsimi suurilõ inemiisile tsihitüid keelekursuisi. Esieranis piäsi kõik ettevõttõ kaema, et olõs iks mõni umakiilne teenindäjä egän kotusõn olõman.

Kõnõlõmi ja sis mi jäämi alalõ rahvana ja mi latsõ-latsõlatsõ-latsõlatsõlatsõ saava kah ossa mi keele- ja meele rikkusõst.

ÄÄREMAAL

Autor ja lavastaja:
Lennuki Urmas
Etendüse Ihamarun
16.06–1.07.2023

KULLI RASMUSÕ PILDI

Barabanštšikova Marika.

Tagametsa Tarmo.

Seimi Agur.

FASTRÕ MARIKO

Tüü iist tulõ är paeda

Kunagi ol' aig, ku mullõ miildü raamatit lukõ. Suvõl pruuvõsõ iks hinnäst hainatüü iist garaazipäälsele är kākki. Eterniitkatusõ prao vaihõlt paistu päiväkiir ja tuu valgusõn ol' hää hinnäst mitmõs tunnis raamadu ilma unõhta.

Täämbädsel aol olõ iks vahel mõtõlnu, et pidänü lugõma tuud ja taad raamatut. A tüü iist inämb väega paeda ei taha ja egä-sugumaidsi kohustuisi ja meelelahutust om ümbre nii hulga, et tihtsähe mõttõst kavvõmbalõ ei jõvva. A tõsõst külest saa egä päävaga iks inämb selgembäs, et ku ello juhtva õnnõ kohustusõ ja meelelahutus, sis kah kavvõndalõ ei purjõta.

Avasti uma üükapi päält uniku putmalda raamatit ja tei otussõ: proovi seo suvi tuu uniku kasvai läbi sirvi. Tulkõ kah kampa, pakõmi ütenkuun kasvai mõnõ tüü iist raamadu ilma!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molõvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Piiretüsõga puhastõt

«Lindakõnõ, kujota no ette, et su imä om imälõvi vai imätiigri ja ei pelgä midägi. Sa kah piä-i pelgämä, selle et olõt jo suur ja tukõv tiigrikutsik.»

Nii anna julgust ja väke umalõ viieaastadsõlõ tütrele. Hindälgi põksas süä kipõmbalõ, ku hummogu latsiaida minnen näemi hoovi pääl tuud joodikut, kiä eelä mi pääle rüuke: «Kassipiinaja! Kassipojarüüvli!» Rüuke nii, et lats värisi ku haavaleht ja pallõf: «Imä, kolimi tast õkva är, ma pelgä.»

Joodikul om sõraga raudkang käen ja tä lahk tuuga euroalusit tõõsõ kõrra pääl elävä kalamehe jaos, kiä esi om üleearvo paks miis umin parõmbin aastin. Ja äkki ma olõgi imälõvi ja tiigri ja ninjakunstnik, kiä lupa-i umalõ latsõlõ haigõt tetä. Ei vaimlidsõlt, ei füüsilidselt.

Eelä lätõ mu kannautus katski. Olli jo küländ pikkä aigu suurõ meeleaga olnu, a no kõlisti politseile ja aša saiva vahtsõ käugi. Päältlõunat, ku lats latsiaian lõunaund magari, kõlist politsei Piitre, et umast jutuaajamisõst joodik Einariga mullõgi ülekaehus anda.

Päält paistus, nigu no olnu kõrran, a tuud, et latsõlõ om liiga tettü, ei tunnistõda. Tunõ taad Võro aigu-om-liulaskmist, tuuperäst olli joba nätäl tagasi ka latsikaitsõlõ teedä andnu. Taa aigu-om-vaimuga käü hariligult üten nätäl vai

paar hengetõmbamisõ ja mõtlõmisõ pausi. Põhaeestläisile iks tõlgi, et «aigu om» tähendäs, et om aigu, ja kuis viil – terve Tammula täüs, mitte õnnõ ruhmikuga.

Tammulast kõnõldõn tulõ miilde lugu, kuis sõa aigu vinlase joba sisse marsõ ja herr Judeikin, seo paiga kõgõ suurõmba tüüstüse umanik, piiretüsõ Tammulahe lask. Ja kuis sis liinarahvas pangõga tuud kokko krabasi. Hääd kraami saa-i jo raisku laskõ.

Ku ütspäiv Tammulast tomatidõ ja kurkõ valamisõs vett tõi, kõnõl nuur ülekaalun tütarlats tõsõlõ: «Eelä olf pido. Ma ossõndi hummogu sõbra sängü täüs.» Samal aol hüpäs vette üts nuurmisi, pulsikell käerandmõ pääl: «T..ä külh, ma olõ jo nii täüs, et saa-i kõrralikkõ näütäjit.» kai tä umma pulsikellä. «Kül sa saat, tsuklõ!» tsuksõva tõsõ, arvada kah umajago rüübänü, tedä takast.

Seokõrd ma vahelõ es lää. Vesi olf matal, rand avalik, pääväne aig, mehe noorõ ja tugõva. A sääne asi ei piäsi iks umanõ olõma. Kai näid ja mõtli hindäette, määne ilmavalõ seo kül om, midä nii kõvastõ loputama piät.

Annas Jummal Võrolõ süänd ja armastust nätä ja arvo saia, et alkohol asjo kõrda ei aja. Juu parõmb vett, kasvai Tammula järvest. Seo om jo kunagi piiretüsõga är puhastõt.

Praktilinõ regionaalpoliitiga opitunn

Seod lavastust om kohustuslik nätä egälütel, kiä otsustas vai võtt vasta otsussit maaelu üle. Lavastus näütäs, kohemaalõ või arõnõnda maaelu, ku toolõ õigõl aol õigõt api ei anda. Kiä eläs periselt maal, tuu näge märke naist asjust esiki. Seo tükü kirutaja ja lavastaja Lennuki Urmas ja vähämbält üts näütlejist – Tagametsa Tarmo –, a võiolla ka tõsõ, tundva maaellu läbi ja lahki ni omma lugõnu uman vaimusilmän säält vällä halvõ märke maaelu tulõvikust.

Ku taha manu arvada viil aasaolu, et ao joosul läävä perrin naasõ ja mehe hindävaihlõidsõ suhtõ jahhembas, inämb ei kõnõlda nii nigu vanastõ, egäüts nakas elämä veidükese hindäette uman mullin, ei saaki seost luust midägi optimistlikku tulla.

Tiiämi häste, et riiki tõmmatas egält puult kokku. Riiki pitä om kallis. Tuuperäst oodõtas, et maainemine piät olõma lõppõmalda pälenakkamisõ ja organisiiimisvõimõga. Ku tahati kongi peräpõrgun ellä ja ku tahati viil ka tulõkistutaja api, loogõ hindäle esi maalõ priitahtlik pritsukomando, pidäge esi eräkuuli vai restoraani, saatkõ latsõ kavvõlõ parõmbahe kuuli jne. Ku tiatri om kavvõl, teke esi tiatrit, nii nigu MTÜ Müüdüd Naer Ihamarun tegegi. Ja häste tege, määnestki hinnaalandust ei olõ.

Seo tiatritükü osaliisilõ, kiä eläse ilma tüüldä kongi veeremaal, omma eelektri ja kohv kalli. Naanõ (Barabanštšikova Marika), kiä ei olõ joba aastit

kotust vällä saanu, hindas ekä vähämbätki võimalust valgust saia – aknõst, laelambist, aokiräst, raamatust, minevikust. Miis ei paku tälle (inämb) tuud: tä ei tuu naasõlõ raamadukogust raamatit, käänd eelektripirne vällä, palutas är aokirä, kistutas ütteluku tulõ är, pand siibrit kinni, et lämme tarõst vällä ei lääsi, ei kõnõlõ.

Telekas näil inämb ei tüütä ja miis (Tagametsa Tarmo) saa õnnõ miilde tulõta, midä säält vanast näüdäti. Raadiost tulõ õnnõ hullõ ja hullõmbit uudisist, miä kõnõlõsõ kavvõnda Talna juhtumisiist. Ilmateedüs om sääne, et Talnan om kõik häste, a midä lõunõ poolõ, tuud halvõmbas ilmauudisõ läävä. Miis käu egä päivi tüüd otsman, a õnnõ ütõl kõrral täl vidä. Sõs saa tä kodu tuuva mõnõ vahtsõ miipurgi. Miis uut tüüpakjat, naanõ uut miist, a inämbaste ei juhtu midägi. Siist saami tõmmata paralleeli maailmaklasika tüküga «Godot'd uutõn», miä olf MTÜ Müüdüd Naer mängukavan minevä suvõ. Luutus om iks viil alalõ – nä nägevä ja uskva, et poodi takast lõvvet potilill om viil nupin, õkva häitsemä minemän. Ummõtõgi näge publik, et lill om är häidsenü ja määnestki luutus tegelikult inämb ei olõki.

Naanõ kaes aknõst haigruid ja unistas. Tä taht väega teedä, kuis kavvõl lõunõmaal elätäs. Ütskõrd tulõgi timä tarrõ haigõ siivaga haigru (Seimi Agur). Haigru om näütüses timä hindä ettekujotus, võiolla mõni kunstnik, allakäünü näütlejä, boheemlanõ vai kasvai suvalinõ küläjoodik,

Helüluuja Kaumanni Tõnis: ku esi püvvät veidemb tõbras olla, muutusõ inemise su ümbre kah parõmbas

SUVÕVÕROKÕNÕ. Helüluuja Kaumanni Tõnis om perämäidsil aastil hinnäst kõrrast inämb kõüt-nü uma maakotussõga Võromaal Kärgula külän. Tä om löüdnü tan hindä ehitämisehuvi. A kõgõ inämb kõütvä helüluujat Võromaa inemise.

Üten hollandlannast kaasa Daani ja katõ pinikesega omma nä egäl vabambal aol võtnu ette tii Tafnast Kärgulalõ. Näide latsõ jõudva Võromaalõ harvõmbalõ, a mõnikõrd iks. «Ei saa kõnõlda õnnõ suvõl tan olõmisõst, perämäne aasta olõmi tan egä kuu käünü. Ma olõ iks ütelnü – alostusõn nalaga –, et tulõ löüdä üts kotus, kohe kuulma minnä.» kõnõlõs Tõnis.

Kuis juhtu, et ti Võromaalõ jõudsõti?

Mul ei olõ kunagi olnu maapaika, olõ eloaiõ olnu tafnalanõ. A aasta inne, ku Eesti euroliitu astsõ, tek-kü tunnõ, et ku kunagi elon jõudnu määnestki kotust osta, sis om seo perämäne aig. Kuigi saimi kontakti ja seo kotussõ ostõtus. Pääle tuud saisõ kotus tük aigu sõõdin, vahepääl harva kävemi ja telksemi tan, ku edimäne lats väiku olõ.

A periselt siä jõudminõ olõ teno koroonalõ. Seo olõ edimäne kõrd 30 aasta joosul, ku mul olõ suvõl aigu. 2020. aasta suvõl mõtlimi, et nakkami tan ehitämä.

Kuimuudu Sul tull' julgus ummi kässiga ehitämä naada?

Mullõ miildüs tetä asju, midä ma varrampa elon tennü ei olõ. Olõ tan kõiki asju tennü edimäst kõrda. Ja võiolla ka perämäst...

Kõgõpäält osti suumlaisi puuehitüsraamadu ja sõrmitsi tuud tsipa. Ehitüse omma olnu väiku ja mõtli, et säänside man omma ka via küländ odava. Edimält ehti peldiku. Tõnnõ, joba tsipa suurõmb ehitüs om «elopotka», kon alomadsõ kõrra pääl om küükstarõ ja ül-len magamine ja väiku tüü-nukakõnõ. Ja parhilla ehitämi sannakõist.

Kas ehitämise man om äpärduisi kah ette tulnu?

Mille ei olõ. Äpärduisi tulõ kõik aig elon ette, mitte õnnõ ehitämise man. Tan kah, lõikat määnestki asja ja perän mõõdat. Säidse kõrda lõika, üts kõrd mõõda, nigu üteldäs. A kõgõ suurõmb äpärduis olõ minevä aasta jaanipäävä, ku lätsi kaema, mille vana maja katussõ päält eterniit alla sata. Panni redeli nii halvastõ, et tulli kolmõ miitre päält hää jala kundsä pääle. Siiamaani and tunda.

Midä tähendäs Su jaos Võromaa?

Innembä es tähendä suurt midägi. A parhilla, mis mullõ miildüs, kõnõlõmalda luudusõst, omma inemise. Mul kaonaabrimiiis Epleri Rain ütõl «Maahummogu» saatõn, et ku su ümbre om jälle, sis tuu saa kõrda tetä, a ku naabri om

BOSI DAANI PILT

«Pühapääväehitjä» Kaumanni Tõnis sääd jupi kaupa vahtsõt sannakõist pistü.

sitt, sis om jama. A mul om tan ümbretsõõri kõik supõr: neo inemise, kiä tan ümbre eläse, omma seo paiga väärtüs.

Mitmõl aastal om olnu Sinno nätä Sulbi jaanitulõl. Mille Sa säääl kääüt?

Seo om kogõmus, midä muialt ei saa. Ku olõ terve elo Tafnan elänü, säänest asja ei näe. Ma ei käü väega pidodõl, kõrtsin vai üüklubin, säändse paiga ei paku huvvi. A tan om tõõnõ õhkkund. Tulõ siä, et nätä inemiisi, kõnõlda juttu.

Inemise omma vahva. Ku seo kevväi olõ tan Kärgulan talgupäiv, lätsimi perän Sulpi edesi. Üts daam naas säääl kõnõlõma, kuis timä pini kai umal aol telekast Kašpirovskit ja täl kasvi tuupääle ärkaksatu hand tagasi. Säandsit asju muial ei kuulõ ja tuuperäst tasusi sinnä lehti riibma minnä.

Perämädsel aol kõnõldas, et maailm om ullis länny. Mis Sa tuust arvat?

Kõik aig om sama ull' olnu. Pallo lähküst kaiõn ei saa tuust

periselt arvo. Muusikan kah üteldäs, et vanast olli barokk ja renessans, a täämbädsel aol om häste pallo stiile. A tuul aol, ku tuud muusikat tetti, olõ samamuudu. Lihtsäle nüüd omma mõnõ asä ao sõgla pääle jäänü.

Ja seo hullus kah: ma olõ är kullõlnu kõik Vseiovi Davidi «Müstilise Venemaa» jao, miä kõnõlõsõ Bütsantist. Tulõ vällä, et asä, miä olli 1000 aasta iist moodun, omma täämbä kah moodun. Ja inemise olli iks sama julma. Ku mi kõnõlõmi parhillastsõ

suurõst julmusõst, sis seo om olnu kah tuhandit aastit sama. Kõik om sama, õnnõ tehnoloogia om arõnu, vahendi omma tõõsõ.

Kuis tuu julmus loomingulidsõlõ inemisele mõos?

Ma õnnõs ei olõ siiäni olnu väega depressiivne, a ega taa rõõmu kül ei tii kostki otsast. Mõttõ lää-vä kõigil tuu pääle, omma nä loomingulidsõ inemise vai ei. Ja periselt om klišee üteldä, et maal omma lihtsä inemise: inemine või olla sis kah loomingulinõ, ku tüütäs näütises mõtsan.

Kuis sa hinnäst inemisena täämbä hindat, kohe olõ arõnu?

Hindä arõnõmist om rassõ hinnada. Üteldäs, et depressiooni ärhoitmisõs om väega tarvilinõ inemise reaalsusõst korgõmb hindätundminõ ja tuuperäst inemise arvasõ hindäst parõmbalõ, ku nä periselt omma.

A eks ma püvvä. Perämädsel aol om mul sääne kommõ, et ku hummogu üles nõsõ, ütõle hindäle, et ärku ma olku täämbä tõbras. Tuu käü üte päävä kaup. Mitmõ päävä iist om rassõ mõtõlda ja egä päiv tuu ei õnnistu kah. A mõni päiv lätt nii parõmbalõ. Ja ku püvvät olla veidemb tõbras, näet, et su ümbre omma kõik tõõsõ inemise kah äkki parõmbas muutunu.

Küsse RAHMANI JAN

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Pedras, Peedok, Peedel

Täämbädsel piitrepääväl (29.06) võissi kaia mõnt seo pühämehe nime tähendüsega nimme.

Näütises Pedras (39 kandjat) om nimi, miä panti õnnõ Vahtsõ-Kasaritsa mõisa üten talun Kõlereinu (Kolareino) külän. Nime saanu peremiis olõ Tanila poig Piitre. Kuigi tõõndust jääs veitüs, võisõ kiäki edevanõmb olla jälleki Piitre ehk kõnnõkeelitselt Petra. Nimi Pedras sisaldaski edimimme Pedra ~ Petra ja saksa keele umasüttelejä käännusse lõppu -s. Edimält kirutõdi nimme vanan kiräviien Peddras. Rõugõ opõtaja taht Piitrele edimält panda priinimme Mäe, selle et Piitre olõ Rõugõ keriguraamat in Hilepi Mäe Tanila, vahel ka lihtsalt Mäe Tanila poig, a püsümä jäi hingelugõmistõ kirja pant priinimi.

Häälüspärätsel nimel Peedok om 30 kandjat, vanan kiräviien nimekujul Pedosk 72 kandjat. Seo nimi panti Rāpinā kerigumõisan Saarõ-külän. Kats peremiist, kiä seo nime saiva, olli Peedo Jaani poja Andres ja Jaan. Nii mõisa ku kerigu paprin om kirān ka nimi Pari Jaan (Parri Jaan).

SAARÕ EVAR

Tuu om Rāpinā Peedoskidõ küläkeeline lisanimi, 1826 ka talunimi, miä tulõ mõtsa, suud ja rābästikku tähendäväst sõnast pari. Täämbädsõ pääväni kutsutas piä ekä Peedoskit Rāpinā kihlkunnan paigapäälidse nimega Pari. Priinime andnu lisanimi Peedo om muiduki üts Piitre mugandus.

Priinimel Peedel om 34 kandjat, veidükese kandjit om ka vanan kiräviien nimekujul Pedel. Tuu nimi panti Suurõ-Kambja mõisan Lauri talu peremehe Ado perrele. Aadu olõ Mikko Peetso Kaarli poig, Kambja personaalraamatun kirotõdi tedä Peetso Ado Pedel. Peetso vai Peedso tulõ muiduki jäl Piitrest. Priinime tegemisel om võet tuu nime edimäne osa Peed-, manu om tulõtõ -el.

Pühä Piitre vai ladina keele muudu Peetrus sündü ja elli täüsmehes hoobis uma juudi nime Simmun (Siimon) all, selle tundas tedä kerikun ka ku Siimon Peetrust. Kreeka keelen kirotõdun vahtsõ tõstamendi Jaani (Johannese) evangeeliumin and Jeesus tälle timä kõvvust ja kimmüst märkvä arameakeelidse lisanime Keefas 'kivi, kalju', miä om säälsaman ka kreeka kiilde tõlgit, Petros, ildamba ladina muudu Petrus. Tuud nimme om edesigi tõlgit, näütises olkõ Eesti mehenimi Kalju vai Bulgaaria mehenimi Kamen.

Meistride päiv pandsõ Antsla rahva hinnäst liigutama

RAHMANI ELO PILDI

18. püimäkuul peetü Meistride päiv Antsla keskliinan pandsõ rahva hinnäst liigutama. Pildi pääl opva huvilidsõ ütist tandsu.

Suusamiis Saarepuu Anti oll' vällä toonu katõmehesuusa ja säändse massina, kon sai suusakeppe toukamist harõta.

Luulõ- ja joosumiis Contra juusksõ 32 tsõõri ümbre pargi. Tsõõrikaupa saiva joosust ossa võtta ka tõõsõ huvilidsõ.

Koolnu hussi lugu

HOLSTEINI SIRJE

Ol' üts illus pääväpaistõlinõ ilm ja papa üt'el, et nüüd tulõ haina kodu vedäda. Kõik pi-dimi platsin olõma. Ma, unu-poig, mamma ja Sammi.

Papa iin hobõsõga ja vank-rega, rehä ja hargi pääl. Mi lätsimi jalaga, a pini hüpäs vankrele pääle, papa kõrvalõ.

Päiv kõrvõf ja parmu pres-se ökva silmä, nigu kohegilõ muialõ ei olõs minnä. Kõik tull' är kannata tuuperäst, et sõs võisõmi minnä järve viir-de tsuklõma.

Tuu ol' mailman kõgõ pa-rõmp asi, ku sait Lõõdla järve manu, tuuperäst, et sää'l olli vähäkotusõ ja lootsikuga sai sõita kah. Inne es vöi kohegi minnä, ku tüü ol' tett.

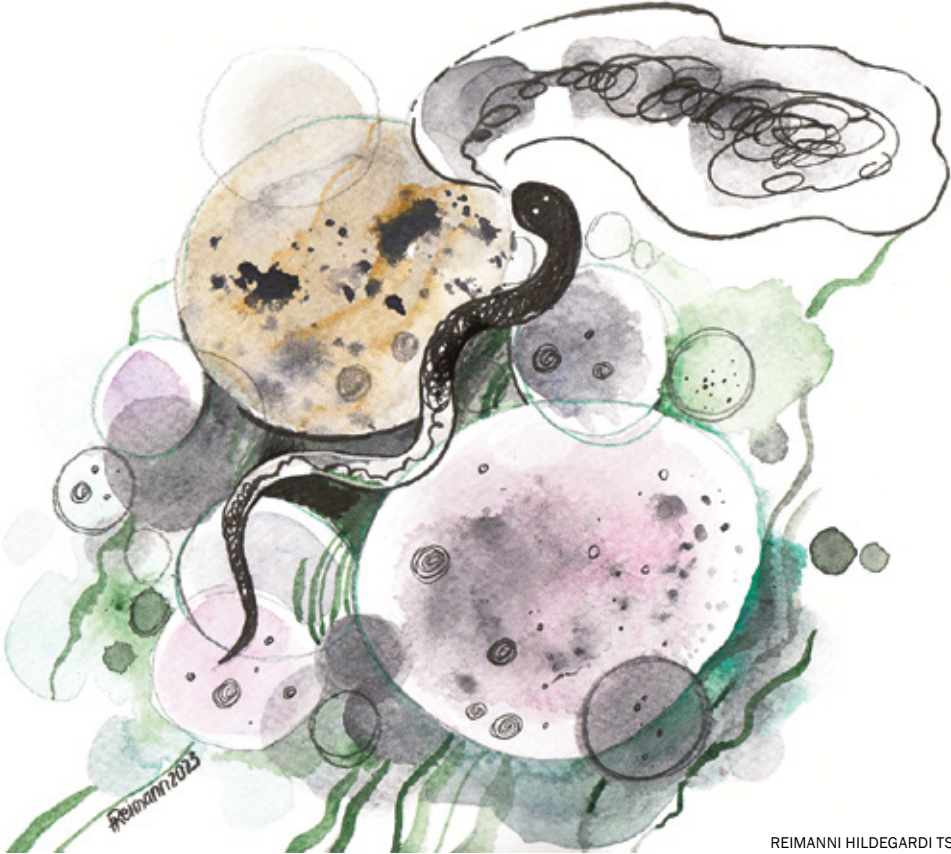
Unistus joba piaaigu paistu. Viimäne hainaruga ol' lauda pääle nõstmisõl.

Sõs juhtu midägi väega hullu: hainu seest volksas väl-lä huss ja nakaš papa jalgu iin vingõrdama.

Mi, latsõ, pelksimi ja ollimi är hiitünü. Muud es mõistaki tetä ku rüüki: «Huss! Huss!»

Papa üt'el, et tä tege saadanasigitisele lõpu pääle ja jätku mi rüükmine perrä.

Lei vigla hussilõ rindu

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

vaihõlõ. A ei midägi, elo es lää hussil kuigi seest vällä.

Sõs veiemi tä lumbi viirde, kon ol' luga ja üts suurõmp kivi.

Papa visaš kadunukõsõ vig-la päält kivve vaihõlõ ja üt'el,

et ega täl inne hõng seest vällä ei lää, ku päiv lätt luujalõ. Mi pidimi mitmit kõrdu kaeman käümä, kuis hussil täpipäält pääle pääväminekit elovaim seest vällä lätt.

Es anna inämp elomärki. Esi

mõtlimi, et kost huss tiidse, kuna päiv luujalõ lätt. A näet, hussitarkus om sääne.

Järve viirde es saaki, a ega inämp es taha kah. Huss ol' är koolu ja sai rahuligu süä-mega tarõ manu minnä.

Keremi uibu

Inne kuuliminekit, ku ma olli nii nellä-viieaastanõ, käve mi puul iks üts suurõ habõnõga vanamiis. Tiä tull' egä paari-kolmõ nädäli takast. Käve sannan ja elli sõs mi puul iks nätäl aigu.

Hommu ku sei kõtu täüs ja lätš mõtsa. Päiv otsa mi tedä õs näe. Õdaku tull' süümä ja magamõ.

Meid, latsi, tiä hoitsõ. Üts-kõrd tull' tiä keset päist päivä kodu, üts väikene juurigõ puu sällän. Üt'el, et seo om mõts-uibu. Tiä istuť tollõ mi tarõ ussõ iist veidükese kaugõmbalõ. Perästpoolõ kattõ tuu miis är ja õs tulõ inämp.

Ku ma joba koolin käve, kõ-

nõli vanõmba, kis tuu miis ol'. Vabariigi aigu ol' meil põllu-majandusõministre August Ke-rem, Võrumaal Karula vallan sündünü miis, kis viidi Siberi ja sää'l kuuligi. Vahetevahel mi puul elänü miis ol' August Keremi veli, kis käkse hinnäst punavõimu iist.

Keremi velle istutõt uibu kas-vi väega suurõs mitmõharulid-sõs puus ja kandsõ häste pallu ja väega häid ubinid. Mi kutsu-mi naid iks Keremi ubinis.

Eriti miildu meile, ku mi vanapoisist lell naid ahju küd-samõ pandsõ.

Mõni aasta tagasi ol' puu ubinit väega täüs ja ossa mur-du är. Mehe lõiksi sõs nii, et tuu jämme tüvi jäi alalõ. Nüüd om tüvest kasunu vahtsit ossõ

ja minevaasta saimõ joba jälle Keremi ubinid süvvä.

A meil süä väega kripõldõs. Puu tüvi om päält kobõrliga-nõ ja kotussidõ määnü, mää-negi tsirgukõnõ ol' sinnä joba indele pesä tennü. Näüs noh, kavvas täl sedä elurammu jakkus.

ALOPI ENE

Elo oppas

Mu vanaesä ja esä sõidi noorõ hobõsõga liina.

Poolõ tii pääl mõtsa seeh linnaš puhmast rabinaga vällä harak. Nuur hopõn hiitü tuud ja lei iih lapilõ ja vehmer katski ol'gi.

Tull' sis naada parandama, a es olõ kapla ei traati egä naklu. Katõ mehe jõuga sai murtus mõtsast üts lepp maa-ha, tuust sai vehmrele jakk. Hainamärsi suu kabõl ol' nii kõva sõlmõga, õt es saa valla-lõ. Tull' mõtsa alt otsi kats kiv-vi ja nuidõ vahel kabõl katõš jupis katski tsaka.

Ku lepämalk sai vehmrele pääle kõüdetüs ja hopõn vaht-sõst ette pantus, üt'el vanaesä esäle: «Poig, ku tõnõkõrd sõit-ma läät, olku sul karmanih väits, kabõl, nagõl, sis ei jää tii pääl hättä.»

Niimuudu tuu elo oppas. A liinah saiva esä ja vanaesä tuu-kõrd är käütüs.

PRESSI EINAR

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Jaanipäiv Saarõmaal

Saarõmaa sõbõr kutsõ Võromaa sõaväevele hindäle jaanipääväs küllä, et tulõta ütenkuun miil-de aigu, ku nä kongi kavvõn Vinnemaal kuun olli.

Jalgratas üten, jõudsõ Võro miis ütistranspordiga sadamalõ praami pääle ja sõitsõ praami-ga üle mere. Tä tiidse, et sõb-ra kodo ei olõ sadamast väega kavvõl, tuuperäst tull' tä jalg-rattaga.

Ku võrokõnõ ol' joba küländ sõknu, naas tä mõtlõma, kas om iks õigõ tii pääl. Kunagi ammu ol' tä sõbral külän käü-nü, a täpsele meelen es olõ.

Üte tarõ man nägi tä hoovi pääl miist. Võro miis küsse, kas tä om õigõl tiil. Üteldi, et õigõ jah, a tii om tsipa pikemb, sel-le et üts jupp tiid om vahepääl ümbre ehitet. Ilm ol' väega lämmi, miis sõkmisõst väsünü ja tä küsse vett juvva. Saarõmaa miis selef, et Saarõmaal vett ei juvva, saarlaisil om uma juuk, ja tõi tarõst suurõ toobitävve

tuud umma juuki. Võro miis maitsõ ja tunnist, et sääne juuk passis häste kuuma ilmaga juv-va, jõi toobi tühäs ja tennäs. A sis äkki tundsõ, nigu olõs kiäki tälle vasta pääd koksanu.

Ku Võro miis kivიაia kõrval üles heräsi, ol' joba vahtsõnõ hummok käen. A tuust olõ es hätä, suvõüü om valgõ ja lämmi.

Võrokõnõ sõksõ edesi. Kongi mängse raadio ja säält tull' ao-kotsinõ laul: «Ei paremat ole kuskil maal kui suisel ajal Saare-maal.» Miis jorisi üten ja tollõ lauluga sõitsõ uma sõasõbra varetist sisse. Majast tull' vällä viil kolm sõavelle, kiä tundsõva Võro mehe lauluhelü perrä är.

Edesi istuti lavva takan, mekiti Saarõmaa õlut, a Võro miis kai tuuga ette. Sõaväe-sõprul ol' hää ütenkuun kõnõlda mälehtüisi, miä aastidõga iks ilosambas ja ilosambas läävä.

Kuun minti ka jaanitulõlõ, kon tuli käve üle puulatu. Säält tandsiti hummoguni.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Haarami hõngu

Ma kuuli raadiost, et meil om troopikakuumus. No kost! Troopikah om likõ ja lämmi, a meil kõrbõs kõik nigu Saharah. Ja mis sõs tetä? Ei saaki midägi tetä, õnnõ usku ja luuta. Vet lõpus lätt kõik müüdä.

Egäl juhul sai jaanipää-väst alostusõ mõlotamisõ aig. Unõhta tüümurrõ ja jätä kõik nutividinä kah tarrõ. Edimält om külh rassõ, omma maaha-

jätmisvaiva, et tüürabamist maaha jättä. Viska puhma ala sällüle ja kae sinist taivast, mää-nest muialpuul sakõhe olõ-i. Vai kae, määndse pilve pää-le saasi ronni uma aiatagodõ pedäjä lavvast. Vai laula vasta, ku päästlane sullõ traadi päält viimäsit luudusuudissit tsiris-täs. Puhka ja mõfota! Õkva mito päivä jarest. Haara hõngu, vet sügüse saa jälki edesi murõhta ja rabõlõda.

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus': MAASIKMARI.

Avvohinna saa RAUDSEPÄ TREVN (3) Võrolt.

Midä ütles papagoi, ku tä näge laiva sadamast vällä sõitman?

^	>	<	"	¤	%	*	☺	½	@	£	\$	¥	§	±	#	»
A	D	G	H	I	J	K	L	M	N	O	S	T	U	V	Õ	Ä

☺^ ¤± ¥^<^\$¤ *»»»@>»'?!
½^ %»» ½^""^!
*¤» ¥¤ ¤¤\$¥ ½§¤>£ \$^>^½^@ *#@#☺#§?

